
Crisi econòmica i actituds sociopolítiques: el cas dels empresaris de Sabadell

Xavier Domènech i Sampere

En aquest article es pretén fer una primera aproximació als problemes plantejats per la crisi econòmica en el marc de la transició política espanyola en un àmbit i un sector social localitzat: les avantguardes patronals de la ciutat de Sabadell. En aquest sentit, el text vol aportar elements per repensar la relació que tradicionalment s'ha establert per al cas espanyol entre canvi polític i canvi econòmic. Així, més enllà de les afirmacions que han separat el canvi econòmic del canvi polític o bé que han entès el darrer com una mera precondition del darrer, s'intenta observar aquesta relació com una interacció en què la crisi econòmica provoca el canvi en les actituds polítiques i impulsa el canvi polític, de manera que les actituds polítiques intenten donar resposta al problema econòmic i que el que es presenta com a canvi econòmic té en el fons molt de model polític.

"Parece muy claro que las principales preguntas referentes al desarrollo económico [...] no se pueden responder en absoluto a menos que salgamos de los confines de ese limitado tipo tradicional de análisis económico, en el cual el realismo se sacrifica tan despiadadamente en aras de la generalidad, y a menos que se suprima la frontera que existe entre lo que está de moda denominar 'factores económicos' y 'factores sociales'."

Maurice Dobb,

Estudios sobre el desarrollo del capitalismo, 1946

La transició política espanyola coincidí en el temps –i en quedà absolutament marcada– amb el tancament d'un cicle econòmic de llarga durada iniciat després de la Segona Guerra Mundial a Europa i una mica més tard sota els Pirineus. Aquest cicle expansiu, que Hobsbawm no ha dubtat recentment a caracteritzar com l'edat d'or dels països occidentals, finalitzà a mitjan anys setanta, però els símptomes d'esgotament i crisi ja es feren notar des de principis de la dècada.¹ Les causes de la crisi foren variades –tenien la seva base en l'esgotament d'un sistema global de gestió i organització del treball, el fordisme, i en la caiguda de la taxa de beneficis que féu el sistema inviable dins la lògica capitalista a finals dels anys seixanta–, però ben aviat es va veure clar que no era una mera crisi conjuntural. De fet, la solució d'aquesta crisi, si és que es pot dir que actualment estigui superada, anà lligada a una redefinició dels models socials d'organització i gestió de la producció i les relacions que se'n derivaven de forma més general. Això comportà canvis polítics i socials arreu del món i en el cas espanyol aquests s'entrelligaren necessàriament al canvi polític. És més, com quedà clar en aquell moment, el canvi polític es convertí en una precondition necessària per iniciar la transició social i econòmica. Com molt bé afirma Linz,

"Frente a los que creen que el desarrollo económico, la creación de una economía de mercado y la privatización pueden servir para asentar y legitimar la democracia, la experiencia española de los años setenta muestra que la legitimación del orden político democrático quizás sea un prerequisite para la reestructuración económica".²

La crisi econòmica i la crisi política coincidiren massa en el temps perquè no establissin relacions de multicausalitat. El nexa relacional d'aquests àmbits resideix en les persones que els experimentaren i que són l'element unificador de les disciplines socials. Es fa difícil creure que els homes i les dones que visquen aquells moments no prenguessin consciència de les profundes transformacions que s'estaven vivint en el terreny material i les integressin en els seus projectes i les seves esperances polítiques de canvi i que altres, per la seva banda, no veiessin el perill que comportava aquest procés i anteposessin els seus propis projectes per enfrontar-s'hi. En aquest text ens centrarem precisament en aquests darrers. És a dir, intentarem dilucidar com es metabolitzà dins de les avantguardes organitzatives de l'empresariat de Sabadell la crisi econòmica i com aquesta condicionà les seves propostes polítiques en el marc del que s'ha anomenat transició política.

Els efectes que tingué la crisi econòmica i les seves conseqüències en els grups socials encara han estat poc estudiats. Sabem, a grans trets, com afectà les decisions estratègiques de la gran burgesia,³ coneixem menys, però, com incidí la crisi en el discurs i la pràctica de l'oposició antifranquista. I, de fet, la majoria de vegades els diferents autors s'ocupen d'aquesta qüestió⁴ dins de la transició política quan es féu explícita en el debat públic; és a dir, quan els diferents agents s'enfrontaren al problema de definir el pacte social, implícit des dels inicis de la transició, durant els anys 1977 i 1978. D'aquesta

1 Per a una síntesi a escala internacional dels canvis que es generaren durant aquesta dècada: Eric J. HOBSBAWN, *Historia del siglo XX*, Barcelona: Crítica, 1995, p. 405-430.

2 Robert M. FISHMAN, *Organización obrera y retorno a la democracia en España*, Madrid: s. XXI, 1996, p. XIV.

3 Carme MOLINERO, Pere YSÀS, *Els industrials catalans durant el franquisme*, Vic: Eumo, 1991, p. 131-141.

4 Per exemple Santos JULIÀ a Manuel TUÑÓN DE LARA [et al.], *Transición y democracia (1973-1985)*, Barcelona: Labor, 1991, p. 102-104. Però també un cas més extraordinari per ser un profund coneixedor de la realitat social del moviment obrer de l'època que amb el seu pas a la història política l'ha deixat relegat en tots els seus aspectes: Álvaro SOTO, *La transición a la democracia. España 1975-1982*, Madrid: Alianza, 1998, p. 115-132.

manera és tendeix a veure el canvi econòmic com un problema a resoldre en la transició política i no com un dels factors centrals per explicar-ne les característiques ja des de l'inici. L'aproximació que proposem aquí, contràriament, intenta aportar materials que en un àmbit concret ens permetin observar com la crisi econòmica fou un dels motors del canvi en les actituds polítiques en aquells agents socials que havien abonat el règim franquista al llarg de tota la seva història.

La crisi

32

A partir el segon semestre de l'any 1974 ja es començà a notar la crisi que assolava les economies occidentals des de feia més d'un any. El govern havia intentat fins llavors diferir-ne els efectes, esperant la sortida de la recessió a partir de la recuperació econòmica mundial. Ben aviat, però, es veié clar que la recessió, o estagflació, no era merament conjuntural, de manera que la política de guanyar temps era com apagar foc amb gasolina. Així, l'any 1975 Espanya entrava en una de les pitjors crisis, en profunditat i durada, de les economies europees. Si l'entrada de la crisi s'havia retardat gràcies a la relativa desconexió de l'economia espanyola de la resta d'economies, al manteniment dels plans d'inversió i a una política econòmica determinada, el creixement de la inflació a causa de la pujada de preus de les matèries primeres i l'estancament econòmic no es pogué aturar a partir del segon semestre de l'any 1974.⁵ A més, la

dependència de les inversions i divises estrangeres i el model de creixement espanyol produïren un estancament més profund que a la resta d'economies.⁶ No solament s'estancà el PIB, sinó que hi hagué una caiguda de la inversió més alta que a la resta d'Europa,⁷ augmentà el dèficit exterior i es destruí teixit productiu.⁸ El procés significà també l'inici d'un nou cicle per a la societat espanyola i catalana:⁹ s'acabaren les onades migratòries, es canvià el cicle demogràfic fins a arribar al creixement vegetatiu 0 i s'inicià un fenomen històricament conegut, l'atur, però ara amb unes característiques totalment noves: no ja com un exèrcit de reserva, sinó com un fenomen estructural.

Les polítiques econòmiques davant d'aquest fenomen no mantingueren línies gaire coherents, fins després del juny del 1977. Fins llavors dues preocupacions assaltaven els que les havien d'aplicar: el deteriorament que significaria per a un règim ja en crisi la posada en pràctica de polítiques clarament antipopulars i –preocupació central d'amplis sectors de les classes dirigents– que aquestes mesures antipopulars no acabessin només amb un determinat model polític, sinó que arrossegessin un model econòmic i social. El bloqueig d'aquesta situació portà els diferents actors socials a estratègies plurals per fer front a la crisi.

En qualsevol cas, el ministre d'hisenda del primer govern de la monarquia, Villar Mir, en la conjuntura crítica de l'any 1975 i principis del 1976, assajà un esbós de canvis en l'orientació de la política econòmica. Fins a 1976 el govern havia mantingut

5 Albert RECIO, "Crisi i reconversió econòmica" dins Carme MOLINERO, Pere YSÀS (dir.), *De la dictadura a la democràcia. 1960-1980. Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998, p. 315-316.

6 Sobre la dependència del creixement econòmic espanyol durant els anys seixanta de la inversió estrangera, dins d'un model econòmic fordista intensiu: José BABIANO, *Alcance y límites del fordismo en España*, conferència del Seminario de Relaciones Laborales, Barcelona: UPF, 1997.

7 Jordi CATALÁN, "Del milagro a la crisis: la herencia económica del franquismo", p. 114 dins Miren ETXEZARRETA (coord.), *La reestructuración del capitalismo en España. 1970-1990*, Barcelona: Icaria, 1991, p. 97-130.

8 Josep GONZÁLEZ, "Crisis, transición y estancamiento" dins Miren ETXEZARRETA (coord.), *La reestructuración del capitalismo en España. 1970-1990...* op. cit., p. 137-138.

9 Jordi Maluquer de MOTES i BERNET, *Història econòmica de Catalunya. Segles XIX i XX*, Barcelona: UOC: Proa, 1998, p. 242-243.

10 Josep GONZÁLEZ, "Crisis, transición y estancamiento"... op. cit., p. 139-140.

11 Ibidem, p. 140.

12 Albert RECIO, "Crisi i reconversió econòmica"... op. cit., p. 318-319.

13 COCINC, *Memoria económica de Cataluña, 1973*, Barcelona, 1974.

una "política compensatòria" per evitar la transmissió en el mercat intern de les pujades dels preus del petroli. Evidentment, aquesta política tingué els seus costos a càrrec de la reserva de divises i l'augment del dèficit exterior, la qual cosa no ajudà a mitigar l'impacte de la crisi. Ans el contrari, a la llarga, això produí una clara magnificació de la crisi, quan a la baixada de remeses de divises provinents de l'emigració i el turisme, a la crisi de mercats i a la descapitalització, s'hi sumà l'impacte diferit de la puja dels preus del petroli, sense que, a causa de la mateixa "política compensatòria", s'haguessin buscat noves vies d'alimentació o conversió energètica.¹⁰ El primer govern de la monarquia intentà solucionar aquesta situació amb els mecanismes típics monetaristes per fer front als alentiments econòmics: la devaluació per afavorir les exportacions, una política monetària i fiscal moderadament restrictiva i la congelació salarial per evitar el cicle inflacionista. Totes aquestes mesures, lluny de solucionar res —com varen comprendre significatius sectors de la burgesia; només una reestructuració àmplia, que per ells bàsicament feia referència al mercat laboral, de les condicions de producció ho podria fer—, tan sols ajudaren a exacerbar la conflictivitat social i a mostrar la ineffectuïtat del govern. La crisi continuà i, de fet, fins el primer govern democràtic, legítimat per les urnes, després de les eleccions del juny del 1977, no s'iniciaren realment polítiques encaminades a fer front a la situació econòmica.¹¹

I si el procés d'estancament econòmic, destrucció del teixit productiu, inflació i atur fou traumàtic a tot Espanya, afectà amb més profunditat Catalunya. La conjunció d'una economia plenament industrial i més abocada a l'exterior la feia més sensible als canvis econòmics mundials. Però, a més, el fet que Catalunya mantingués amplis sectors industrials anteriors al creixement econòmic dels anys cinquanta i seixanta, especialment el tèxtil,¹² donà una doble dimensió a la crisi: crisi del model fordista, però també la periclitació d'un model industrial que les específiques condicions polítiques d'Espanya havien permès que subsistís fins aquell moment. Així mateix la intensitat dels efectes de la crisi, és a dir l'atur, també fou major durant aquests anys a l'àrea industrial de Barcelona.

	1973	1974	1975	1976
Atur/estat	266.298	422.945	694.443	748.898
Atur/BCN	27.864	68.606	125.543	149.307
% Estat/BCN	10,46%	16,22%	19,33%	19,93%

Taula 1. *L'atur a la província de Barcelona, 1973-1976.* Font: Ministeri de Treball, *El paro en Barcelona*, 1976.

Com es pot comprovar a partir de la taula 1, el creixement de l'atur, un dels principals indicadors dels efectes socials de la crisi, fou a partir de l'any 1974 molt més alt a Barcelona que a la major part de zones de la resta de l'estat. Així, l'any 1975 tan sols a la província de Barcelona es concentrava gairebé un 20 % de l'atur estatal. Al mateix temps, aquest atur no era homogeni per sectors, com no ho era la crisi.

33

		Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
1973	Estat	17,35	36,34	25,79	20,5
	Barcelona	0,18	83,97	5,95	10,05
1974	Estat	16,97	30,04	34,45	18,52
	Barcelona	0,032	52,9	30,45	16,6
1975	Estat	15,25	29,04	38,34	17,35
	Barcelona	0,169	49,12	35,94	14,75
1976	Estat	10,09	30,16	41,31	18,42
	Barcelona	0,08	47,22	41,49	11,08

Taula 2. *Índexs d'atur per sectors, 1973-1976.* Font: Ministeri de Treball, *El paro en Barcelona*, 1976.

De fet aquest desglossament dels percentatges d'atur per sectors i anys permet fer una radiografia detallada de l'evolució inicial de la crisi i de les diferències entre els seus efectes a Catalunya en relació a la resta de l'estat. Com hem dit abans, la crisi començà a fer-se notar a Catalunya al llarg de 1974. De fet, el 1973, any en el qual la crisi mundial ja afectava de ple els països centrals del capitalisme, la memòria anual de la Cambra de Comerç de Catalunya recollia una expansió econòmica superior a la de 1972 i una reducció de l'atur a Catalunya de fins a un 1,25 %, que significava un 33 % menys que l'any anterior i un 64 % menys en el cas de la construcció.¹³ Les causes d'aquesta situació "anòmala" del cas català i espanyol les hem de buscar en les comentades polítiques compensatòries, que converteixen en irrellevants les dades d'atur d'aquest any per la nostra explicació.

Fou en la memòria de les Cambres de Comerç i Indústria de 1974 que ja es començà a observar l'arribada de la crisi, tot i que encara hi havia esperances d'una recuperació ràpida de l'economia.¹⁴ Durant aquell any, com podem veure a les taules 1 i 2, l'atur industrial passa d'un 83,97 % el 1973 a un 52,9 %, tot i que l'atur global creix durant aquest any. Aquesta paradoxa tan sols s'explica pel creixement impressionant en termes reals de l'atur en la construcció, que passà d'un 5,95 % el 1973 a un 30,45 % el 1974. Aquest serà el sector més castigat per la crisi durant els primers anys i, si a Catalunya gairebé arribà a igualar l'atur industrial, a la resta de l'estat ja el superava a bastament des de 1974.

34

Però en el cas català hi ha un altre factor, a part de la base econòmica industrial, que explica el caràcter més agut de la crisi. Com comentàvem abans, mentre que aquesta crisi econòmica significà a escala internacional la fi d'un model d'ordenació de la producció –el fordisme– i de gestió social del capitalisme –l'estat del benestar–, a Catalunya també significà la mort de formes de producció industrial anteriors al creixement i canvi econòmic dels cinquanta i seixanta que havien sobreviscut gràcies a la protecció del franquisme: significadament la indústria tèxtil. S'entén llavors que si la crisi fou especialment greu a tota la província de Barcelona, revestís tints de fractura social a zones com el Vallès Occidental. El final d'una determinada indústria del tèxtil comporta, en aquest cas, el tancament de 271 empreses i la destrucció de 10.176 llocs de treball durant aquesta etapa.¹⁵ Amb tots aquests elements, no és difícil d'imaginar que el Vallès Occidental en general reunia totes les condicions per patir agudament les conseqüències socials de la crisi. I en aquest marc, Sabadell era el cas més paradigmàtic de les deficiències de la indústria tèxtil per encarar la crisi. Comparant-la amb Terrassa, la indústria era més dispersa i poc desenvolupada i alhora la indústria auxiliar del tèxtil havia crescut poc i no s'havia diversificat, amb la qual cosa hi havia menys possibilitats de diversificar les opcions de l'oferta al mercat per capejar la crisi o iniciar la reestructuració des dels sectors amb més opcions de mercat. Una idea aproximada dels problemes de la ciutat es pot constatar a partir de les dades següents: dels 46 expedients de

tancament aprovats pel Pla de Reestructuració del tèxtil a Espanya el 1975, 22 eren de Sabadell, 13 de Terrassa i tan sols 2 de Barcelona.¹⁶

A Sabadell la crisi europea i mundial, iniciada el 1973–1974, tingué repercussions especialment fortes ja que s'encavalcà amb la crisi del sector tèxtil, el qual durant tota la dècada dels seixanta deixà de banda una reconversió real del sector i després en patí les conseqüències. És a partir del mateix any 1974 quan aquesta crisi específica s'agreuà i empreses com UNHILSA, Textil Mateo Mateo B. o José María Turull iniciaren expedients de crisi o hagueren de tancar directament.¹⁷ Aquests primers símptomes d'esgotament d'una etapa, durant l'estiu del 1974, seran negats en una reunió el 2 de setembre pels empresaris sabadellencs. Però malgrat que Martín Villa, llavors governador civil de Barcelona, afirmés que "el problema es preocupante, pero no reviste gravedad" i el Gremi de Fabricants la reduís al subsector de filatures d'estam,¹⁸ a finals de l'any la crisi provocava problemes amb els estocs i l'impagament de clients en tot el sector. Durant l'any següent, el 1975, tot i que oficialment no es parlava de crisi, aquesta ja era assumida com a tal per totes les branques econòmiques. Encara, però, es circumscrivia a la indústria tèxtil i no s'havia generalitzat als altres sectors industrials. L'especial sensibilitat d'una indústria poc concentrada, subsidiària d'un mercat protegit i de les ajudes estatals i en crisi de viabilitat des de feia anys, provocaren el desencadenament més accelerat de la crisi en aquest sector que en els altres. I, per tant, és primer en el tèxtil on, des de la perspectiva d'afrontar una crisi llarga i estructural i no tan sols a una conjuntura desfavorable, es comencen a definir posicions entorn de la crisi mateix i la seva gestió.

Els empresaris del tèxtil a finals de l'any 1974 ja demanaven la suspensió temporal de contractes i la reducció del nombre de dies feiners. Els treballadors, per la seva banda, proposaven l'aplicació del polèmic Pla de Reestructuració del tèxtil –aprovat el 1974 per executar-lo el 1975–,¹⁹ de forma que permetés la persecució de l'economia submergida, que permetia rebaixar els costos laborals als empresaris; la protecció estatal de la indústria, i el manteniment del 100% de les retribucions malgrat la baixada d'hores treballades –recordem que en aquell moment els comple-

**Hoy ya
no es
ayer**

Figura 1. Butlletí Centro Metalúrgico: boletín de información y divulgación técnica, Año III, núm. 9 (gener-febrer de 1976) (AHS).

ments eren una part substancial de les rendes salarials. També proposaren, per garantir una gestió de la crisi favorable als treballadors, la participació dels treballadors en l'organització productiva i el control de les ajudes estatals.²⁰ Això últim marcava la diferència entre una simple plataforma reivindicativa i una gestió alternativa de la crisi en mans dels treballadors. D'altra banda, eren propostes comprensibles, en un sector en què els empresaris tenien una llarga tradició d'utilització de les ajudes en sentits diferents dels pactats i en què hi havia el perill que descapitalitzessin les indústries en busca d'una major rendibilitat. En aquest context s'entén que els treballadors reclamessin un cert control sobre la destinació d'aquestes ajudes. Per aquest camí, el de la descapitalització i les reinversions en altres sectors de més rendibilitat, en els últims anys havia desaparegut el 40% del cens laboral.²¹ De totes maneres, els mateixos empresaris s'oposarien radicalment a qualsevol

mesura que comportés el control d'aspectes de l'organització del treball o de la gestió empresarial per part dels treballadors, avantsala, sempre segons ells, de possibles socialitzacions. A la llarga es mostraren disposats a negociar qualsevol cosa, salaris i democràcia, precisament per evitar la pèrdua del control sobre l'empresa.²²

Mentre ja es començaven a perfilar dues maneres i dues alternatives diferents d'encarar la crisi del tèxtil, aquesta no quedava tancada dins les portes del sector. S'anava estenent, ja irremeiablement, a altres rams de la producció. Si a Terrassa i Sabadell a principis de l'any 1974 es produïren 59 expedients de crisi, que en el cas de Sabadell afectaren 3.602 treballadors, dels quals 1.400 quedaren directament en atur, el Pla de Reestructuració del tèxtil preveia afectar 6.425 treballadors més que s'havien de sumar als 4.000 aturats comptabilitzats el febrer del 1975. Davant d'això els 600 representants dels treballadors tèxtils, reunits en assemblea el 21 de desembre del 1974, presentaren una resolució en el sentit abans esmentat al Ministeri de Treball.²³ Però, com hem dit, l'extensió de la crisi a altres sectors complicà la situació, ara ja no es tractava de decidir què calia fer amb el sector tèxtil, sinó què calia fer amb la crisi econòmica i els aturats que generava. Ara la solució de la crisi no es podia situar en un sector o en un pla només, sinó que passava, com quedà prou clar a mesura que s'enfilava l'any, per mesures de caire global que convertien les alternatives tècniques o de gestió en alternatives polítiques.

14 COCINC, *Memoria económica de Cataluña, 1974*, Barcelona, 1975.

15 *Ibidem*.

16 COCIS, *Memòria comercial e industrial, 1975*, Sabadell, 1975.

17 "La crisi tèxtil", *Can Oriach*, any IX, núm. 84 (agost-setembre de 1974).

18 "Más sobre la crisis del textil", *Can Oriach*, any IX, núm. 85 (octubre-desembre de 1974).

19 COCIS, *Memòria comercial e industrial, 1975*, Sabadell, 1975.

20 *Ibidem*.

21 *Ibidem*.

22 Carme MOLINERO, Pere YSÀS, *Els industrials catalans durant el franquisme... op. cit.*, p. 131-141.

23 "Asamblea trabajadores textil", *Can Oriach*, any X, núm. 86 (gener-febrer de 1975).

Buscant l'hegemonia perduda

La crisi no afectà només els treballadors, també l'empresariat es trobava en un cul de sac econòmic, cultural i polític. De fet, la inviabilitat del model de creixement de l'etapa anterior es convertí en un dels factors determinants del canvi d'actituds polítiques. La reconversió dels empresaris, en aquesta conjuntura, afectà tant les seves propostes concretes sobre la necessitat del canvi polític, com les seves interpretacions sobre el règim polític i el seu paper.

En el camp econòmic els empresaris sabadellencs es veien atrapats, es podria dir que més psicològicament que econòmicament, entre les restriccions creditícies derivades d'una política monetària més rigorosa i les demandes salarials d'un moviment obrer en plena ofensiva que, per primer cop, portaven a un augment dels sous per sobre de la productivitat.²⁴ Però, més que tot això, tal com afirma la memòria del Gremi de Fabricants de Sabadell de 1976, el problema era que "la confusió entre els dominis polític i laboral permet que qualsevol cas d'indisciplina es presenti com a interès col·lectiu d'una classe, mentre que la necessitat de la mateixa lluita política representa un estímul per crear problemes",²⁵ cosa que calia desactivar urgentment.

El temor dels empresaris davant l'augment exponencial de la conflictivitat que es generà partia de la creença que el manteniment del règim polític i la seva crisi podria comportar a curt i llarg termini diverses conseqüències: a) La possibilitat d'un trencament radical del règim pilotat pels comunistes, que implicaria una reordenació social i econòmica que podria posar en qüestió les característiques essencials del sistema (propietat privada dels mitjans de producció, control del procés de producció, etc.). En aquest sentit, la revolució portuguesa era un fantasma molt present en aquestes reflexions. b) La desprotecció política, que implicaria l'esfondrament d'un règim en el qual s'havien delegat les funcions d'organització, enquadrament i representació política de la patronal durant el franquisme i que era el garant del capitalisme espanyol. Davant d'això hi havia el perill d'indefensió empresarial, en un moment en què el projecte polític de l'oposició estava molt més articulat que el de les classes benestants. c) I la impossibilitat de

Figura 2. Butlletí Centro Metalúrgico: boletín de información y divulgación técnica, Año III, núm. 10 (març-abril de 1976) (AHS).

generar un projecte de canvi econòmic, des de la desreglamentació de l'acomiadament, en no tenir la legitimitat política ni social per dur-lo a terme. Calia reconstruir l'hegemonia cultural i el prestigi social de l'empresari, no solament per perdurar, sinó per poder aplicar les polítiques econòmiques considerades ineludibles.

Aquesta sèrie de condicions comportaven la necessitat de separar-se d'un règim que s'esfondrava, tant organitzativament com política. Políticament això era prou difícil, ja que els empresaris catalans havien estat lligats al règim per repetides mostres d'agraïment al Caudillo. Després de l'experiència republicana, que per a les classes dirigents significà la subversió de valors i jerarquies socials, tan sols la coalició reaccionària aixecada el 1936 i el règim que se'n derivà s'havien mostrat eficaços per mantenir l'ordre social. A canvi d'això, la burgesia catalana havia renunciat a mantenir qualsevol articulació política autònoma, que

de fet delegà en el mateix règim. Aquesta operació no fou gens traumàtica, el nacionalisme català que representava la Lliga s'havia mostrat del tot incapaç de mantenir una Catalunya "d'ordre", és més, per molts sectors el nacionalisme havia estat una de les portes per on havia entrat el caos i l'anarquia social, i per tant durant el mateix període republicà ja havia patit fortes erosions entre aquests sectors.

Tanmateix, a diferència de la classe obrera, la continuïtat històrica de la burgesia catalana durant el franquisme fou molt més clara. No patí en el mateix grau processos d'immigració, ni de ruptura cultural i política, eren els fills i néts de la burgesia dels anys trenta, i per tant les ideologies polítiques de recanvi que tenien a la mà estaven marcades per aquest passat tan present. És per això que durant aquests temps trobarem una derivació cap a un cert regionalisme i nacionalisme de personalitats importants d'aquest món que orientaven significativament les seves bases socials. En el cas de Sabadell, on la desorientació política i social d'aquests sectors era molt forta en uns moments de canvi de règim i de gran conflictivitat social, les declaracions d'un personatge tan prestigiós com Enric Enrich Valls –industrial de Sabadell, resident a la capital de l'estat, on presidia el Círculo Catalán, i molt pròxim a la monarquia– havien de calar profundament. El 22 de gener de 1976 en el diari oficialista de Sabadell, Enrich afirmà que "*es de lógica aplastante el que Cataluña debe tener en un tiempo más o menos breve una autonomía administrativa*", dins d'un projecte de democràcia gradual en el qual no hi havia temor a retornar enrere –a la República–, ja que "*no olvide que el catalán es realista por encima de todo, y por tanto, jamás buscará formulas del pasado ni atenderá conceptos anacrónicos [...] está perfectamente preparado para una democracia de tipo europeo [...] es consustancial a su personalidad y ha estado siempre latente en nuestros corazones pese a que las circunstancias ajenas a su personalidad hayan impedido en muchos exteriorizarlos*".²⁶

Era clar que des d'aquestes afirmacions el que es buscava era articular políticament els sectors benestants de Catalunya, des d'una ideologia política regionalista i democràtica que els permetés marcar distàncies amb el règim, aconseguir projectar-se cap a una

base social del catalanisme moderat i, a partir d'aquí, reconstruir la seva hegemonia. Com casava això amb el passat recent d'adhesió al règim? Des de la consideració que el franquisme havia estat una experiència històrica vàlida, inevitable davant la "barbàrie" social de la República, però periclitada. Ho deixava molt clar la memòria del Gremi abans citada: "si el 1975 significava per al nostre país el punt final d'una etapa de quaranta anys, el 1976 constitueix el començament d'una altra que pot interpretar-se com la de retorn a la normalitat de la vida política, després d'un llarg parèntesi d'excepcionalitat", que tampoc s'estava d'agrair a Franco "l'habilitat del Cabdill, veritable estadista" per haver-los salvat del perill de la República.²⁷ Significativament, aquesta era la primera memòria del Gremi escrita en català.

Aquest projecte de recanvi polític en aquells moments a Sabadell estava encapçalat pel mateix alcalde Burrull, que com a vicepresident de la Diputació es mantenia molt pròxim al seu president, Juan Antonio Samaranch, veritable pilot de l'operació política més concreta de reconversió d'aquests sectors cap a un regionalisme conservador. Si a Sabadell no hagués passat el que va passar durant la vaga general de febrer, aquests projectes haurien arribat més lluny, però l'oposició ho féu impossible a curt termini. Tanmateix, el retorn a un nacionalisme moderat es mostrà al final del període de la transició com una eina terriblement eficaç per a la recuperació de l'hegemonia política de les classes benestants catalanes. Aquesta, finalment, fou una peça clau en el projecte de recuperació de l'hegemonia; les altres dues s'articularen a l'entorn de la reorganització de les entitats patronals, desvinculant-se de les organitzacions del règim, i la construcció d'una alternativa de caràcter global a partir del miratge europeu.

La desvinculació política del règim era una peça més per intentar deslligar-se de la conflictivitat, que ells sí que –curiosament tenint en compte alguns

24 Carme MOLINERO, Pere YSÀS, *Productores disciplinados y minorías subversivas*, Madrid: s. XXI, 1998.

25 Gremi de Fabricants, *Memòria*, Sabadell, 1976, p. 13.

26 "Entrevista a Enrich Enrich Valls", *Sabadell*, 29.01.1976.

27 Gremi de Fabricants, *Memòria*, Sabadell, 1976, p. 2.

corrents historiogràfics— consideraven d'origen polític. Així intentaren reconduir la conflictivitat cap el règim, afirmant que era un problema polític, i desvinculant-la dels problemes laborals per intentar aconseguir que l'augment de la conflictivitat política no comportés una retallada del control empresarial sobre les condicions laborals. Com deia el president de la Unió d'Empresaris del Metall de Sabadell, s'havia de dialogar amb els treballadors "*no mezclándolos con asuntos de orden político, ni con personajes que se sirven de la política*".²⁸ Però a part de la desconnexió política del règim, feia falta una reconstrucció de les organitzacions patronals per desfer-se ja de la inservible OSE i poder iniciar una recorregut propi com a empresaris en els nous temps que venien.

En la mateixa entrevista abans citada, el nou president de la Unió d'Empresaris de Sabadell ja parlava de la necessitat d'aquesta reconstrucció per afrontar els nous temps. El Gremi de Fabricants de Sabadell inicià aquesta reordenació de funcions al llarg de l'any 1976 a partir de la proposta de creació d'una Federació Llanera sectorial i no local i de la reactivació de Foment del Treball. La reorganització de les entitats patronals és féu per aconseguir, a la llarga, tenir canals que de nou possibilitessin tirar endavant els seus projectes, la qual cosa es feia especialment urgent en els moments de crisi econòmica. Projectes que anaven encaminats a llarg termini a la liberalització de l'acomiadament, cosa que més tard coneixerem per flexibilització del mercat laboral. A curt termini les seves accions anaren encaminades a evitar que sortissin profundament afeblits de la crisi econòmica i és per això que, a més d'intentar desvincular la lluita política de l'econòmica de forma que aquesta els afectés com menys millor, concentraren gran part dels seus esforços entorn de l'aprovació de la Llei de Relacions Laborals, que fou promulgada l'abril del 1976, i el seu famós article 35, que permetia al treballador acomiadat improcedentment poder tornar a l'empresa. De fet, aquesta fou la seva gran obsessió del moment, evitar que de la convulsió dels temps en sortissin afeblits en el control sobre les seves empreses, per la qual cosa intentaren articular una proposta de pacte social en què, segons l'òrgan empresarial *Economía* de l'octubre de 1975: "*Un pacto social sería una especie de contrato por el cual*

las clases favorecidas hasta el presente, abdicarán conscientemente de algunos de sus privilegios y cederán en sus posiciones de ventaja, para ser compartidos por las clases trabajadoras: éstas a su vez considerarían el modelo neocapitalista como campo de juego válido y aceptable, y se mantendrían prácticamente dentro de él".²⁹

Tanmateix a Sabadell qui pilotà realment aquest procés de reorganització fou la patronal del metall. Necessàriament havia de ser aquesta patronal la capdavantera. Vinculada als sectors empresarials més moderns de la ciutat, comptava alhora amb els treballadors més militants i conflictius. Aquesta reconstrucció es lligà al Centro Metalúrgico de Sabadell, que es convertí en la veritable entitat patronal del sector fora de l'organització sindical del règim. Fundada el 1961, per dur a terme tasques d'assessorament, inicià a partir de 1974 una profunda reestructuració interna³⁰ amb un objectiu molt clar: "*han aparecido las primeras Asociaciones Empresariales cómo réplica a la constitución de organismos obreros paralelos al oficial* [...] *Estas Asociaciones Empresariales, que van a ser, cara al futuro, los representantes oficiales de las Empresas, tienen en estos momentos una situación de interinidad* [...] *Esta interinidad la ha vivido el Centro Metalúrgico desde hace quince años* [...]".³¹ De fet, el creixement fou exponencial, de manera que si a l'assemblea general de març de 1975 ja havien doblat el nombre de socis,³² durant la vaga general de febrer de 1976 s'erigiren en veritables interlocutors socials de l'empresariat i durant la vaga del metall de setembre i octubre del mateix any havien arribat a un alt grau de maduresa organitzativa que va permetre la realització del primer locaut que es visqué a Sabadell des d'abans de la Guerra Civil. No tan sols, però, la seva funció d'avantguarda patronal es reduïa a les tasques organitzatives, coronades amb un evident èxit, sinó també a proporcionar ideologia a una patronal desorientada. La fundació de la revista del Centro Metalúrgico fou quelcom més que una proposta de difusió pública al servei de la reorganització patronal, cobria la necessitat de construir una nova alternativa global que permetés recuperar la iniciativa política, econòmica i cultural de l'empresariat sabadellenc. Analitzant-la, podem entendre els vectors nuclears d'aquesta alternativa.

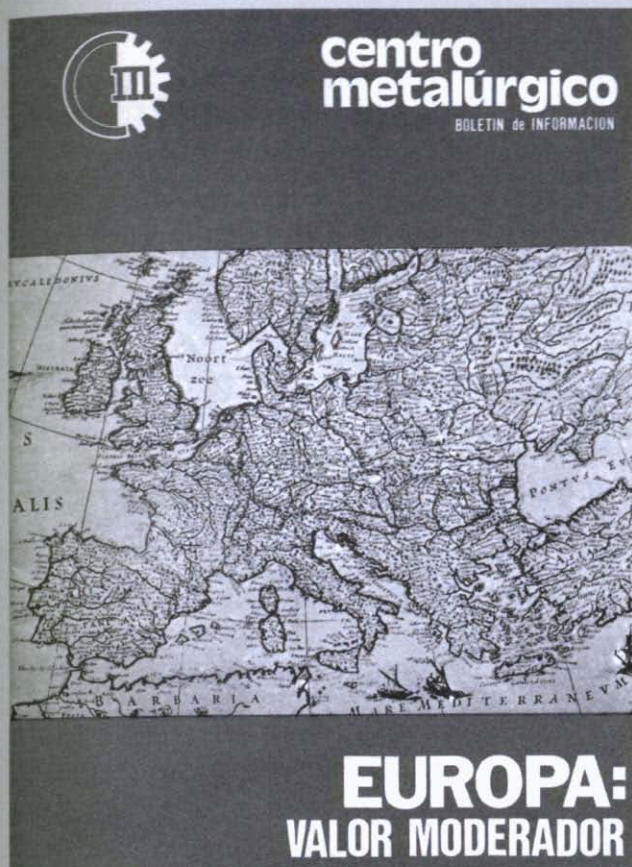

Figura 3. Butlletí Centro Metalúrgico: boletín de información y divulgación técnica, Año III, núm. 11 (maig-juny de 1976) (AHS).

L'aparició d'aquesta nova proposta es feia des de la consciència que, com deia el titular del número de la revista apareguda després de la mort de Franco, "Hoy ya no es ayer".³³ La malenconia d'un passat gloriós en què "ni que decir tiene, que muchos empresarios transpirineos, envidiaron la fácil posición laboral de sus compañeros de clase españoles y deseaban, en su fuero interno, para su nación, el sistema político que había permitido implantarlo",³⁴ deixava pas, però, a una crítica lacerant de l'economia espanyola: "la riqueza y el poder son por sí mismos tan dependientes el uno del otro que es imposible disociarlos, y como consecuencia hablar de economía sin hablar de política es prácticamente imposible, de ahí que desarrollar una tesis de crítica económica implica evidentemente hacer lo mismo y paralelamente de la conducta política [...] el subdesarrollo del país, no proviene de las épocas anteriores a nuestra guerra civil, sino precisamente de las condiciones

impuestas al término de la misma, al aislamiento que a ello siguió, al cual el país estuvo sometido, y a la política de autarquía consecuentemente seguida [...]". Tot això havia canviat l'any 1957, però en el cas de la política "las directrices políticas no habían sufrido cambio generando con ello paulatinamente y de forma cada vez más acentuada el desequilibrio entre riqueza y poder. El cambio de las estructuras políticas ya que no fue paralelo al de las económicas, debe hacerse cuanto antes, a fin de que España resuelva su problema interno, preparándose de tal modo para hacer frente al problema externo [...] no puede afrontarse la solución del segundo, sin haber resuelto de principio el primero".³⁵ Així, per l'organització patronal del metall el problema econòmic no es podia afrontar sense acabar amb el problema polític, ja que si no es produïa una "confusión en los planteamientos, en las ideas e incluso en la forma de actuar de las personas. No decimos esto como resultado de una carga emocional por haber vivido la primera huelga general en nuestra ciudad en más de cuarenta años [...]. No estamos en una situación coyuntural, sino en una transformación total, por no decir en 'el cul de sac' de una época que por su larga prolongación no debía haber sorpresas sobre su final [...]". Vemos plataformas reivindicativas donde, con peticiones del contexto político de la nación, van aparejadas otras totalmente económicas. ¿De verdad se quiere vender la primero con lo segundo? No es

28 "Entrevista a Peñarroya Trench", Sabadell, 3.01.1976.

29 *Economía*, núm. 1.855 (octubre de 1975). Citat a Carme MOLINERO, Pere YSÀS, *Els industrials catalans durant el franquisme...* op. cit., p. 135.

30 "Editorial", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 1 (setembre-octubre de 1974).

31 "Editorial", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 12 (juliol-agost de 1976). El subrallat és meu.

32 "Editorial", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 4 (març-abril de 1975).

33 *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 9 (gener-febrer de 1976).

34 "Un nuevo planteamiento LA EMPRESA", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 10 (març-abril de 1976), p. 7-8.

35 "Puntos de vista de expertos economistas", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 2 (setembre-desembre de 1974), p. 10-12.

Fotografia 1. Manifestació contra l'atur. Sabadell, 26 de novembre de 1977. Autor: P. Farran (AHS).

honesto pensarlo, ni que la empresa sea el marco idóneo".³⁶ Però, com es solucionava el problema econòmic espanyol d'aquesta entitat? Bàsicament amb tres factors: la desregularització del mercat laboral, la fi de les polítiques públiques de protecció social i les exportacions. En aquest sentit, l'organització patronal es mostrà especialment sensible a la concessió del Premi Nobel d'economia a Milton Friedman i a la introducció a Espanya, mitjançant conferències secundades per la patronal bancària, del pensament d'una altre destacat neoliberal, Hayek, que desenvoluparen una crítica ferotge al model keynesià al qual precisament s'aproximava l'oposició antifranquista.³⁷ Però, tanmateix, les propostes econòmiques de la patronal del metall de Sabadell apareixien de sotamà, a la revista sempre eren articles referencials i de comentari de propostes externes, ja que si la solució de la reestructuració econòmica passava pel canvi polític, s'era conscient que al seu torn el canvi polític podia arrossegar el model econòmic, i que per tant aquest havia de fer-se a partir d'un consens en què no hi cabien d'entrada les propostes més radicals de reestructuració econòmica.

Això arribà a ser una obsessió, concretada en la reacció que va generar la discussió durant el 1976 de la nova Ley de Relaciones Laborales i especialment l'article 35, que només permetia acomiadar el treballador després de tres faltes greus en 18 mesos, la qual cosa violava el principi d'autoritat empresarial: "*¿Cómo puede funcionar una empresa sin el principio de autoridad del empresario o sus delegados a cualquier nivel?*".³⁸

És difícil entendre les reaccions de virulència contra qualsevol canvi en les relacions laborals que expressava la patronal, si no comprenem l'estat d'ansietat i temor davant d'una possible transformació revolucionària. Educats en el franquisme i temorosos de la imatge que aquest els havia llegat de la classe obrera, de la qual els havia protegit durant quaranta anys, la por al canvi produïa algunes alteracions en la percepció de la realitat. Tan sols així es pot comprendre el següent comentari realitzat entorn de la mateixa reforma de l'article 35: "*La ley estipula que sólo con tres sanciones graves en 18 meses se podrá despedir a un trabajador. Eso quiere decir que un trabajador me puede dar una hostia en la cara sin ser sancionado*

*debidamente. Incluso que los mil trabajadores de mi empresa pueden hacer cola y darme una bofetada cada uno y yo no podré hacer nada. La ley quedará contenta, los trabajadores también, y yo apalizado".*³⁹

El somni d'Europa

La solució a la contradicció entre la necessitat d'encarar el problema polític assegurant que es mantinguessin les regles de joc bàsiques –amb una concepció molt restringida del que era bàsic– del capitalisme arribà per ells amb la construcció d'un model de referència ordenador de totes les seves necessitats i expectatives, que pogués ser ofert socialment com una alternativa a assumir per tots els sectors socials: el model europeu.

No faltaven raons econòmiques perquè l'empresari català girés la vista cap al vell continent, cosa que no havia fet des dels anys trenta. A l'inici de la crisi l'any 1974 Europa ja es començà a mostrar com una destinació segura per a les exportacions industrials de Sabadell: la CEE rebé aquells anys un 28,3 % de les exportacions de la ciutat, Àfrica un 27,8 %, Amèrica un 13,7 %, Àsia un 15,4 %, Oceania un 3,1 % i la resta d'Europa un 11,7 %.⁴⁰ En un moment de regressió de la demanda interna, l'exportació es mostrava com l'única solució per col·locar els romanents de la indústria de la ciutat i en aquest cas, davant la caiguda dels altres mercats exteriors, la CEE es mostrà com el mercat més estable. Així, si el 1974 la CEE era la principal importadora dels productes sabadellencs, el 1975 fou l'única que es mantingué estable. Davant la caiguda dels mercats africans, que absorbiren ja només un 16,9 % de l'exportació, i el pràcticament tancament de la resta, les importacions de la CEE

havien augmentat fins a un 38,8 %.⁴¹ Aquesta tònica es mantingué els dos anys següents fins a arribar a l'extraordinària xifra d'un 43,5 % d'exportacions a la CEE, pràcticament la meitat del total, el 1977.⁴² No és estrany, llavors, que els empresaris sabadellencs redescobriessin les seves arrels europeïstes, ja que, segons l'editorial del primer número de la revista del Centro Metalúrgico, era

*"un hecho ancestral la mentalidad europeísta de nuestra región en lo económico, técnico y cultural. Las grandes corrientes de vanguardia del mundo entraron en España por nuestra región. Aquí existe, de siempre, una curiosidad permanente por lo que estaba pasando más allá de las fronteras, e inmediatamente se sacaron conclusiones prácticas, cada uno en su terreno. Así el primer ferrocarril nacional en la zona costera; la emisora de radio en Barcelona; el único caso peninsular de arquitectura y arte modernista; la industria textil, pionera de la industrialización; y también el las corrientes artísticas: Wagnerismo, impresionismo y surrealismo. Se ha dicho y con verdad que aquí se mira más al Norte que al Sur, cosa que no debe escandalizar, ya que las tendencias y la virtud imaginativa no se hacen, nacen. Muchas regiones españolas han aprendido de este fenómeno y les ha servido de guía en su desarrollo. No es conveniente esperar orientaciones, éstas se pueden encontrar en la experiencia de otros y Europa ha sido y es el gran laboratorio".*⁴³

41

De fet, la renegociació de l'estatus espanyol dins la CEE, que després del tractat preferencial de 1970 es trobava en via morta des de 1973, es convertirà durant aquells anys en un tema obsessiu a la patronal de la ciutat. En aquest sentit, una delegació de la patronal sabadellenca acompanyà el ministre Alberto

36 "Editorial", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 10 (març-abril de 1976).

37 "El abandono a las tesis Keynesians y el retorno al liberalismo", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 14 (novembre-desembre de 1976), p. 12-13; "Milton Friedman premio nobel de economía 1976", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 13 (setembre-octubre de 1976), p. 17.

38 "Ley de relaciones laborales", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 12 (juliol-agost de 1976), p. 20.

39 *Ibidem*.

40 COCIS, *Memoria Comercial e industrial*, 1974, Sabadell, 1975, p. 42.

41 COCIS, *Memoria Comercial e industrial*, 1975, Sabadell, 1975, p. 42-43.

42 COCIS, *Memoria Comercial e industrial*, 1977, Sabadell, p. 42.

43 "Editorial", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 1 (setembre-octubre de 1974).

Ullastre a la seu de les institucions comunitàries per donar un suport directe a la negociació per a la integració plena d'Espanya a la CEE.⁴⁴ Tanmateix, ben aviat quedà clar que les negociacions no arribaren gaire lluny. La memòria de la Cambra Oficial de Comerç i Indústria comentava aquesta realitat des d'un pessimisme propi del moment: "*A este panorama –la crisi– cabe agregar los efectos derivados de la suspensión de negociaciones con la CEE, que si bien no serán apreciables a corto plazo, pueden traducirse a largo plazo en una marginación de la economía comunitaria, que hasta ahora venía absorbiendo cerca de la mitad de nuestras exportaciones*".⁴⁵ Ni tan sols la mort del general Franco no va significar un canvi de la situació, malgrat les esperances de la patronal sabadellenca i les mateixes declaracions del ministre d'Exteriors, que no dubtava a afirmar que "*la situación actual ya no prohibía la reanudación de los contactos con España en lo que se refiere a las negociaciones interrumpidas el mes de octubre pasado*".⁴⁶ La resposta del vicepresident europeu no deixava dubtes sobre els límits de la nova negociació: "*Se trata en primer lugar, de reanudar, con España, negociaciones de índole estrictamente comercial. Si bien resulta oportuno reanudar tales negociaciones en la medida en que la evolución sigue el camino de la democratización, no se trata en absoluto de entablar, con Madrid, negociaciones de índole institucional. Solamente tras haber juzgado el modo como dicho país evoluciona en el sentido de una genuina democracia, podrán establecerse relaciones estrechas entre la Comunidad y España, pero resulta aún*

44 COCIS, *Memoria comercial e industrial*, 1974, Sabadell, 1975, p. 81.

45 COCIS, *Memoria comercial e industrial*, 1975, Sabadell, 1975.

46 "CEE: la democratización", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 10 (març-abril de 1976), p. 9.

47 *Ibidem*.

48 "CEE", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 8 (novembre-desembre de 1975).

49 "Europa valor moderador", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 11 (maig-juny de 1976).

50 "¿Lo político a costa de lo económico?", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 10 (març-abril de 1976), p. 26.

51 "Europa valor moderador", *Centro Metalúrgico: boletín de información*, núm. 11 (maig-juny de 1976).

premature pronunciarse sobre la amplitud del proceso que se ha iniciado".⁴⁷ L'única opció per als empresaris de Sabadell a fi de salvar la situació era seguir l'exemple de Grècia, que després de desfer-se de la dictadura estava negociant la seva integració plena a la Comunitat Europea.⁴⁸ De nou el problema polític es mostrava com un impediment per solucionar el problema econòmic. Però la construcció d'una nova idea "d'Europa" per part de la patronal de la ciutat anava més enllà d'un problema econòmic. Era la peça central per a la recuperació de l'hegemonia social assegurant la solució del problema polític sense posar en perill el seu poder econòmic. No es tractava tant de la realitat econòmica de l'entrada de la CEE, com del que assegurava aquesta entrada en termes polítics: lligar la destinació política del país a un determinat model de capitalisme occidental. En definitiva, s'estava buscant un recanvi polític a la funció de protecció dels interessos socials de les classes altes que havia fet el franquisme durant quaranta anys. Ara el règim dictatorial ja no complia aquesta funció, és més, dificultava la supervivència de les mateixes classes que l'havien sustentat, i l'únic recanvi polític era la CEE i, més endavant, l'OTAN. Això s'escapa de la pura anàlisi econòmica i queda perfectament reflectit en un text pedagògic que, sota el títol *Europa: valor moderador*, escrivia un empresari de la ciutat:

"Hace unos quince años, en una visita a una fábrica alemana que estaba adaptando una nueva técnica informática, les preguntábamos qué ventajas representaba su implantación. La respuesta, fue clara, precisa y terminante. Esta máquina no piensa, y por lo tanto hay que darle datos concretos. Para obtener estos datos hemos tenido que reorganizar todo el planteamiento de nuestra industria ya que de una forma convencional no podíamos obtenerlos. El resultado ha sido que con esta reorganización y con los datos que tenemos, virtualmente no necesitamos la máquina. Pensamos que si nos hacemos a la idea de que debemos integrarnos en Europa debemos poner orden en nuestra casa, pues es cuestión de supervivencia. Si ordenamos nuestra casa, ciudad, nación (y no hay duda que la tenemos desorganizada) virtualmente estamos en Europa".⁴⁹

Es tractava, en definitiva, de fer una proposta que fos acceptada socialment i assegurés l'*status quo*

existent a Espanya en l'àmbit econòmic i social, per sobre del valor econòmic real que tenia l'entrada a la CEE. Tot això per evitar la *"gran presión para alcanzar unas situaciones políticas que se acompañan, en forma paralela, de reivindicaciones que se apartan tan exageradamente de un posible estudio racional [...]. No cabe decir que esto es un planteamiento adulterado y demagógico, y debería ser comprendido así por las personas responsables de todos los sectores ideológicos que tienen una perspectiva de Europa. Todavía podemos entrar en la CEE [...]. Esta situación puede cambiarse rápidamente si se sigue el camino de estas reivindicaciones económicas falseadas"*.⁵⁰ Es tractava d'establir primer un objectiu assumit socialment (només amb l'entrada a la CEE es podria resoldre la crisi) i partir d'aquest objectiu comú per imposar les implicacions que se'n derivaven: la inviolabilitat de la propietat privada i una estructura de democràcia formal que no anés més enllà del model europeu. I en la situació crítica de 1976, les implicacions derivades eren més importants per a la supervivència empresarial, tal com ells la concebien, que la incorporació a la CEE, ja que *"pensamos que si nos hacemos a la idea de que debemos integrarnos en Europa debemos poner orden en nuestra casa, pues es cuestión de supervivencia. Si ordenamos nuestra casa, ciudad, nación (y no hay duda que la tenemos desorganizada) virtualmente estamos en Europa"*.⁵¹

Durant aquests anys crucials per a l'empresariat català, i en aquest cas per al sabadellenc, les tres línies que marcaren l'actuació de la patronal –reorganització empresarial, catalanisme i europeisme– determinaren la seva supervivència i configuració posterior. Malgrat tot, en aquells primers moments de la transició la patronal de Sabadell, com la de la resta de Catalunya i Espanya, es trobava en una situació defensiva davant la puixança del moviment obrer. Tots aquests pressupòsits –intent de separar-se del règim polític, però control dels límits del canvi, fins i tot intents de col·laboració amb els treballadors o els projectes polítics d'un regionalisme moderat– els trobarem a la vaga general de Sabadell el 1976; allà es posaren en joc i molts fracassaren. Era potser massa aviat, però durant la segona gran vaga de Sabadell aquell any, la del metall a la tardor, la clas-

se obrera ja es trobarà una patronal forta i organitzada, capaç d'enfrontar-s'hi i derrotar-la. És a dir, no es pot negar que l'operació tingué èxit. Ara bé, cal retindre d'aquesta explicació el fet que totes tres línies d'actuació implicaven el desmantellament del règim franquista, tal com l'havien conegut, i la pèrdua per part d'aquest d'una de les seves bases socials cabdals per sobreviure. I, el que és més important, que aquest canvi en les estratègies patronals havia estat induït per la conflictivitat generada pel moviment obrer, que feia inviable qualsevol intent de continuïtat amb l'etapa anterior, en un marc de crisi econòmica. ■

Fonts

Arxiu Històric de Sabadell
Arxiu Fotogràfic
Fons Álvaro García Trabanca
Fons Andreu Castells. Enregistrament
Fons Municipal. Alcaldia. Policia Municipal. 1976
Fons Municipal. Informacions clandestines
Comunicats de la policia, 1976

Bibliografia

44 Andreu CASTELLS, *Sabadell informe de l'oposició*, vol. VI: *El franquisme i l'oposició sabadellenca 1939-1976*, Sabadell: Edicions Riutort, 1983, p. 29.56 - 29.63.

R. CLIVILLÉ, P. FARRAN, P. FONT, M. SERRACANT, *Metal: 30 días de huelga*, Sabadell: Linograf, 1976.

Diego FÁBREGAS, Dionisio GIMÉNEZ, *La huelga y la reforma. Sabadell, metal, otoño 76*, Madrid: Ed. de la Torre, 1977.

Dionisio GIMÉNEZ, *Sabadell: el pueblo unido...*, Barcelona: C. Casals, abril de 1976.

Martí MARÍN I CORBERA, "Franquisme i poder local. L'Ajuntament de Sabadell. 1936-1979", memòria de doctorat, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, setembre de 1990, p. 211-218.

M. Carme VALLS I CABRERA, "L'oposició a Sabadell a partir de la revista *Can Oriach*", tesina de llicenciatura, Universitat Autònoma de Barcelona, Sabadell, setembre de 1983.

Prensa

Avui, Barcelona (setembre i octubre de 1976).

La Vanguardia Española, Barcelona (setembre i octubre de 1976).

Sabadell, (gener, febrer, agost, setembre i octubre de 1976).

Can Oriach. Boletín informativo de la agrupación de vecinos de Can Oriach. Sabadell, núm. 94 (setembre de 1976), núm. 95 (octubre-novembre de 1976).

Cuadernos para el Diálogo, Madrid, II època, núm. 179 (2-8 d'octubre de 1976), p. 38.

Oriflama, Barcelona, núm. 167 (octubre de 1976), p. 16-17.

Recursos electrònics

La memòria democràtica de Sabadell [en línia]. Barcelona, 7 de novembre de 2001, <<http://www.memoriademocratica.org/vagametal>>, [consulta efectuada el maig de 2002]. ●